

Warszawa, 08-07-2024 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.5150.7.2015.MA

Pan

Adam Bodnar

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

w moim ciągłym zainteresowaniu pozostaje problematyka braku możliwości przedłużenia terminu na wniesienie apelacji w postępowaniu karnym w sprawach szczególnie skomplikowanych, w których uzasadnienie wyroku jest obszerne.

Analiza wskazanej problematyki została zainicjowana w moim Biurze jeszcze w 2015 r., za sprawą senackiej inicjatywy¹, w której zwrócono uwagę na naruszenie prawa do obrony w sprawach, gdzie uzasadnienie wyroku liczy nawet 1200 stron, a czas na sporządzenie apelacji wynosi nadal 14 dni. W tym zakresie Rzecznik Praw Obywatelskich VII kadencji przedsięwziął następujące kroki. W dniu 1 grudnia 2015 r. skierował wystąpienie do ówczesnego Ministra Sprawiedliwości wskazując, że

¹ Oświadczenie złożone w dniu 1 października 2015 r., podczas 82. Posiedzenia Senatu RP przez grupę Senatorów: Wojciecha Skurkiewicza, Grzegorza Wojciechowskiego, Tadeusza Kopcia, Dorotę Czudowską i Wiesława Dobkowskiego.

ustawodawca w treści art. 445 § 1 k.p.k.² nie przewidział możliwości przedłużenia terminu, co budzi wątpliwości zwłaszcza w sprawach charakteryzujących się złożonym stanem faktycznym i skomplikowanym materiałem dowodowym, przy jednoczesnym, obszernym uzasadnieniu. Ministerstwo Sprawiedliwości w odpowiedzi z dnia 10 czerwca 2016 r. nie stwierdziło naruszenia najważniejszych gwarancji procesowych, zwracając uwagę na ekstraordynaryjność przedłużenia terminu zawartego w art. 423 § 1 k.p.k. W dniu 29 lipca 2016 r. Rzecznik wystąpił w tej sprawie do Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej oraz do Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych o przedstawienie opinii w przedmiocie oceny regulacji dotyczącej terminu do wniesienia apelacji. Obydwa samorządy dostrzegły wagę problematyki, a także zagrożenia wynikające z niedostatków obowiązujących rozwiązań oraz przedstawiły propozycje legislacyjne³.

W lipcu 2018 r., a następnie we wrześniu 2021 r. Rzecznik zwrócił się także w tej kwestii do Przewodniczących Komisji Ustawodawczej Senatu: Pana Senatora Stanisława Gogacza, a następnie Pana Senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego. Wskutek powyższego, w dniu 28 kwietnia 2022 r. wpłynął do Sejmu IX kadencji senacki projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk nr 2297)⁴, który przedłużał termin na wniesienie apelacji, uzależniając to od faktu równoległego

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 37; dalej: k.p.k.).

³ Samorząd radcowski zaproponował: zmianę praktyki sporządzania uzasadnień przez sądy; nowelizację art. 424 k.p.k. lub wprowadzenie możliwości uzupełnienia apelacji o nowe zarzuty odwoławcze, już po wniesieniu środka odwoławczego. Samorząd adwokacki wskazał na cztery możliwości: 1) termin 30 dni, 2) przesłanki do przedłużenia terminu z mocy prawa, 3) obligatoryjne lub fakultatywne przesłanki do przedłużenia terminu, 4) uzupełnienie apelacji w terminie określonym ustawowo lub wskazanym przez sąd na wniosek strony lub z urzędu.

⁴ Uzasadnienie projektu w dużej mierze opierało się na stanowisku, wyrażonym w dotychczasowych wystąpieniach Rzecznika Praw Obywatelskich. Jak wskazano, stan *de lege lata* może skutkować poważnymi trudnościami w sporządzeniu rzetelnego i skutecznego środka zaskarżenia. Zob. uzasadnienie, s. 1-5, dostępne na stronie: <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2297> (dostęp: 5 czerwca 2024 r.).

przedłużenia terminu na sporządzenie uzasadnienia wyroku⁵. Przez kolejny rok, od daty zajęcia przez Radę Ministrów krytycznego stanowiska w przedmiocie projektu⁶, nie kontynuowano procesu legislacyjnego. Tymczasem problem nie utracił na aktualności, kwestia modyfikacji omawianego terminu jest podnoszona w doktrynie⁷, a kolejne, wprowadzone przez ustawodawcę modyfikacje do systemu uzasadnień, otwierają nowy asumpt do przeanalizowania tej kwestii, zwłaszcza, iż analogiczne rozwiązania z powodzeniem funkcjonują na gruncie procedury cywilnej, od blisko 5 lat (art. 369 § 1¹ k.p.c.)⁸.

Nie sposób zatem zgodzić się z dotychczasowym stanowiskiem Ministerstwa Sprawiedliwości z kilku powodów, zwłaszcza, iż podnoszona argumentacja, oparta za pozostaniem przy obecnej regulacji, zakorzeniona jest w ugruntowanej historycznie

⁵ Projekt zakładał następującą treść art. 445 § 1a k.p.k.: „w wypadku przedłużenia terminu do sporządzenia uzasadnienia wyroku termin, o którym mowa w § 1, wynosi miesiąc. O terminie tym sąd zawiadamia stronę doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie”. Zasadniczą akceptację dla przyjętych rozwiązań proceduralnych wyraziło Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego (BSA II.021.7.2022), a także Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych.

⁶ Zwrócono uwagę, iż rozwiązanie doprowadzi do automatyzmu przedłużania terminu, a miernikiem dla decyzji nie będzie ani zawikłanie sprawy czy obszerność sentencji, ani nawet ostateczna długość sporządzania tego uzasadnienia przez sąd, a ponadto przyjęcie tych rozwiązań nie uwzględnia odmienności postępowania cywilnego i karnego i stwarza pole do nadużyć, w szczególności w sprawach, w których nie jest odległy termin przedawnienia karalności czynu.

⁷K. Gajowniczek-Pruszyńska, A. Szymborska-Rymer, *Wydłużenie terminu do wniesienia apelacji w postępowaniu karnym w sprawach szczególnie zawiłych i skomplikowanych a zmiany w obszarze sporządzania uzasadnień wyroków sądów karnych – propozycje de lege ferenda*, „Palestra” 2021, nr 7/8, s. 21-38; P. Misztal, *Termin do wniesienia apelacji a prawo do realnej obrony w postępowaniu karnym. Uwagi de lege lata i de lege ferenda* [w:] Quo vadit processus criminalis? Rzeczywistość i wyzwania, red. A. Małolepszy, R. Olszewski, Warszawa 2021, s. 439-451; J. Zagrodnik [w:] M. Burdzik, S. Głogowska, J. Karaźniewicz, M. Klejnowska, N. Majda, I. Palka, K. Sychta, K. Żyła, J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, LEX/el. 2023, art. 445; M. Kolendowska – Matejczuk, *Brak możliwości przedłużenia terminu do wniesienia apelacji w postępowaniu karnym jako naruszenie standardów rzetelnego procesu*, „Forum Prawnicze” 2016, s. 30-39.

⁸ Art. 369 § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1550, dalej: k.p.c.), obowiązujący od dnia 7 listopada 2019 r. i dodany przez art. 1 pkt 128 lit. a ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469). Wymóg formalny, który stoi za terminem dla wniesienia apelacji, nie odnoszący się do sfery merytorycznej orzekania w obu z procedur, nie może stać się argumentem do konieczności różnicowania rozwiązań normatywnych. Doświadczenia, jakie zebrało funkcjonowanie od 2019 r. tej regulacji nie pozwala podzielić obaw o zagrożenie wymogom rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie.

tradycji, która nie przystaje do aktualnych stosunków społeczno – gospodarczych, ewoluujących także pod kątem skomplikowania spraw pod względem podmiotowo – przedmiotowym. Po pierwsze, nie można poprzestać na stwierdzeniu, że termin na sporządzenie uzasadnienia wyroku i wniesienie apelacji wynosi 14 dni, a uprawnienie do przedłużenia pierwszego z tych terminów jest wyjątkowe, co pozwala zachować najważniejsze gwarancje procesowe. **Jeśli bowiem w tej samej sprawie, zawilość sprawy jest przesłanką do przedłużenia terminu na sporządzenie uzasadnienia wyroku, to trudno zaakceptować pozbawienie stron procesowych możliwości tego przedłużenia na etapie sporządzania apelacji, przy jednoczesnym zastrzeżeniu, że zawilości konkretnej sprawy nie unicestwia fakt sporządzenia uzasadnienia.** Stanowisko Ministerstwa nie dostrzega innych okoliczności: na jaki czas przedłużono termin do przygotowania uzasadnienia; jaką objętość przybrało to uzasadnienie; czy strony są reprezentowane przez profesjonalistów i na jakim etapie zostali oni umocowani do reprezentacji i czy mieli realny dostęp do akt postępowania, co nie pozostaje bez wpływu na stopień orientacji w aktach sprawy i zaangażowanie sił w przygotowywanie skargi apelacyjnej. Dość tylko wspomnieć, że z kolei zasada niezmienności składu orzekającego w sprawach karnych pozwala sędziemu na przestrzeni całego procesu systematycznie przygotować grunt pod przyszłe, choćby nawet skomplikowane uzasadnienie. Co więcej, ostatnie poczynione w tym zakresie zmiany, rozbudowujące art. 404 k.p.k. o kolejną jednostkę § 2a i wprowadzające nowy przepis art. 404b k.p.k., pogłębiają jeszcze bardziej dysproporcje. W ten kierunek zmian wpisuje się również tzw. wyrok częściowy, pozwalający rozstrzygnąć część odpowiedzialności z rozbudowanego, złożonego i niewątpliwie skomplikowanego stanu sprawy. Nie można przy tym zignorować, że art. 423 § 1 *in fine* k.p.k., także znowelizowany w ostatnich latach⁹, wprowadził dodatkową – obok zawilości sprawy - nieokreśloną przesłankę, pozwalającą prezesowi sądu na przedłużenie terminu

⁹ Art. 423 § 1 k.p.k. zmieniony przez art. 1 pkt 70 ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1694), zmieniającej nin. ustawę z dniem 5 października 2019 r.

sporządzenia uzasadnienia, także „z innej ważnej przyczyny”, na czas oznaczony, nie limitowany ani jednokrotnością przedłużenia ani maksymalnymi granicami temporalnymi tego przedłużenia, które jako decyzja pozostaje również niezaskarżalne. Inny jest również wydzźwięk procesowy niedopełnienia przez członka składu orzekającego terminu na sporządzenie uzasadnienia, zważywszy, iż został on określony jako termin instrukcyjny¹⁰. **Nie chodzi tu oczywiście o zachowanie bezwzględnej symetrii, ale przynajmniej pozostawienie wentyla bezpieczeństwa, który pozwoli urealnić stronie możliwość zapoznania się z obszernym uzasadnieniem, towarzyszącym sprawom o skomplikowanym stanie faktycznym.** Po drugie, nie sposób zgodzić się z twierdzeniem, że zakres uzasadnienia wyroku różni się od zakresu apelacji stron na tyle, iż bez względu na obszerną treść uzasadnienia, warunki dla sporządzenia apelacji powinny pozostać tożsame. Pomija się tu fakt, że sporządzający apelację, oprócz bieżącej konieczności monitorowania akt sprawy, niezwłocznego zapoznania się z treścią rozstrzygnięcia, uczestniczenia w ogłoszeniu orzeczenia z możliwością wysłuchania ustnych motywów, zobligowany jest zapoznać się z aktualnym stanowiskiem swojego mandanta oraz dodatkowym materiałem do analizy, jakim jest pisemna, rozbudowana treść motywacyjna wyroku, niekiedy wraz z uzasadnieniem zdania odrębnego poszczególnych członków składu orzekającego. Po trzecie, nie sposób także *a priori* zgodzić się z twierdzeniem, że większość kierowanych do sądów apelacji dotyczy zaskarżenia orzeczenia w części, bez żadnego udokumentowania tej tezy, co budzi wątpliwości, zważywszy na ukształtowane w ustawie warunki dla złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku (art. 422 k.p.k.), obowiązujące domniemania zakresu zaskarżenia z art. 447 § 1-6 k.p.k. i towarzyszące tej procedurze zasady formułowania zarzutów (art. 438 k.p.k.). Apelacja skierowana do części orzeczenia (o ile nie chodzi o proces o złożonej konfiguracji podmiotowej, gdy skarżący reprezentuje jednego z oskarżonych)

¹⁰Dla porównania, termin na sporządzenie i wniesienie apelacji, ujęty w art. 445 § 1 k.p.k. jest zawity, nieprzekraczalny, podlegający przywróceniu tylko w sformalizowanej procedurze (art. 126 k.p.k.), a w przeciwnym razie, skutkujący wydaniem decyzji o odmowie przyjęcia apelacji, tu wszakże zaskarżalnej zażaleniem (art. 429 § 1 i 2 k.p.k.).

nie rzutuje każdorazowo na mniejszy nakład czasu i pracy osoby sporządzającej skargę, jeśli zważy się na metodykę sporządzania środków zaskarżenia. Co więcej, stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości z 2016 r. pomija dalsze otoczenie normatywne, w tym: uproszczenia w ogłoszeniu tzw. „wyroku obszernego”, czy ustnego podawania najważniejszych powodów wydania wyroku i złożonego zdania odrębnego (art. 418 § 1b, 3 i 4 k.p.k.), wprowadzony formularz dla uzasadnienia wyroku (art. 99a k.p.k.), budzący wątpliwości tryb zaskarżenia uzasadnienia (art. 443a k.p.k.), czy przesądzenie w treści art. 455a k.p.k. i art. 537a k.p.k. niemożności uchylecia orzeczenia z powodu niespełnienia przez uzasadnienie wymogów ustawy. Jeśli przyjrzymy się uproszczonej regulacji ogłaszania wyroków, to zauważymy brak tożsamej, legislacyjnej konsekwencji w zapewnieniu stronom odpowiedniego terminu na sporządzenie skargi apelacyjnej. Począwszy od dnia 1 lipca 2015 r., na podstawie art. 418 § 1a k.p.k., ogłaszając wyrok sąd może pominąć treść zarzutów oskarżenia, co przy skomplikowanej konfiguracji podmiotowo - przedmiotowej jest mechanizmem upraszczania etapu ogłaszania sentencji. Zgodnie zaś z treścią art. 418 § 1b k.p.k., jeżeli ze względu na obszerność wyroku jego ogłoszenie wymagałoby zarządzenia przerwy lub odroczenia rozprawy, przewodniczący, ogłaszając wyrok, może poprzestać na zwięzłym przedstawieniu rozstrzygnięcia sądu oraz zastosowanych przepisów ustawy karnej. Ustawa, wprowadzając zapewnia następczą możliwość zapoznania się z pełną treścią wyroku, już po jego ogłoszeniu w sekretariacie sądu, ale nie można zignorować faktu, że autor apelacji ma w tej sytuacji wydłużoną drogę do zapoznania się z rozstrzygnięciem, zważywszy też, że ustne motywy nie są protokołowane. Niewątpliwie tym zmianom nie towarzyszyła refleksja, że należy zabezpieczać i odpowiednio korygować zakres uprawnień stron postępowania, zwłaszcza w aspekcie możliwości realnego, a nie tylko pozornego dokonywania kontroli spraw zawiłych i obszernych. **Prawidłowo sporządzona apelacja wpływa na efektywniejszą kontrolę odwoławczą, a przy tym na stabilność prawomocnych rozstrzygnięć, rzutując również na ukształtowanie zakresu dopuszczalności**

kontroli nadzwyczajnoskargowej, w tym kasacyjnej (art. 520 § 2 k.p.k.). Choćby i z tych względów nie można lekceważyć, jak dużą rolę dla systemu kontroli orzeczeń, pełnią należycie ukształtowane warunki formalne dla wnoszenia apelacji.

Brak możliwości przedłużenia terminu na złożenie apelacji w sprawach szczególnie skomplikowanych i obszernych, wywoływać może wątpliwości dotyczące właściwego przestrzegania prawa do obrony, które musi być zagwarantowane proceduralnie, aby miało charakter realny i efektywny, w ramach konkretnego postępowania, niezależnie od jego stadium, a nie iluzoryczny i abstrakcyjny¹¹. Skoro nie dopuszcza się możliwości odmówienia stronom dostępu do części, ani tym bardziej całości uzasadnienia wyroku, to dostęp ten należy uczynić efektywnym, a nie pozorowanym¹². Jak podkreśla to orzecznictwo konstytucyjne, nadmierny formalizm w dziedzinie warunków wniesienia apelacji może prowadzić nie tylko do naruszenia prawa do zaskarżania orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), lecz także wiązać się z udaremieniem realizacji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a tym samym być uznany za sprzeczny z zasadą demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP). Prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji stanowi środek ochrony wolności i praw. Natomiast stopień dopuszczalności "sformalizowania" dostępności do prawa rozpatrzenia sprawy przez sąd drugiej instancji może być naruszone zarówno bezpośrednio (przez wyłączenie wniesienia apelacji), jak i pośrednio (przez ustanowienie takich formalnych warunków wniesienia

¹¹ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 28 listopada 2007 r., K 39/07, Lex nr 319447; 11 grudnia 2012 r., K 37/11, LEX nr 1231298; 15 kwietnia 2014 r., SK 12/13, LEX nr 1451897; 3 czerwca 2014 r., K 19/11, LEX nr 1469518.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2006 r., III KK 418/05, LEX nr 193010 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 4 grudnia 2013 r., II KK 230/13, LEX nr 1400584 i postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13 stycznia 2016 r., II AKz 724/15, LEX nr 2023132. Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 października 2008 r., II AKa 248/08, LEX nr 486349 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 2006 r., V KK 407/05, LEX nr 190531.

apelacji, które czynność tę czyniłyby nadmiernie utrudnioną¹³. Z punktu widzenia regulacji zawartych w Konstytucji RP, środek zaskarżenia powinien być skuteczny w tym sensie, że powinien umożliwiać merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu odwoławczym¹⁴. Chodzi tu o zapewnienie obiektywnej i realnej kontroli orzeczeń wydanych w pierwszej instancji, gdyż celem zasady instancyjności jest przecież zapobieganie pomyłkom i arbitralności, a brak możliwości zaskarżenia postanowienia do sądu wyższej instancji ogranicza zainteresowanemu prawo do sądu, co jest sprzeczne z zasadą demokratycznego państwa prawnego¹⁵. W ocenie Trybunału instytucje procedury muszą zostać oparte na zasadzie sprawiedliwości proceduralnej, gdyż nadmierny formalizm nie chroni przed nierzetelnymi procedurami, a te z kolei prowadzą do unicestwienia innych praw i wolności, których ochronę gwarantuje prawo do sądu¹⁶.

Standard realnego i efektywnego prawa do obrony wynika także z art. 6 EKPC¹⁷ czy art. 14 ust. 3 MPPOiP¹⁸. Jak wskazuje na tę okoliczność jeden z wyroków strasburskich, aby wymogi rzetelnego procesu zostały spełnione, oskarżony, a w rzeczy samej i społeczeństwo, muszą rozumieć wydany werdykt, co stanowi podstawową gwarancję przeciwko arbitralności. W sferze sądownictwa zasady te służą podnoszeniu zaufania społeczeństwa do obiektywnego i przejrzystego systemu sądowego, który stanowi

¹³ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 12 marca 2002 r., P 9/01, LEX nr 54048; 19 lutego 2003 r., P 11/02, LEX nr 76810; 1 lutego 2005 r., SK 62/03, LEX nr 146772.

¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 czerwca 2002 r., P 13/01, LEX nr 54902.

¹⁵ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia: 10 lipca 2000 r., SK 12/99, LEX nr 41215 oraz 13 stycznia 2004 r., SK 10/03, LEX nr 82911.

¹⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2020 r., III UZP 2/20, LEX nr 3056914.

¹⁷ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. nr 61, poz. 284; dalej: EKPC).

¹⁸ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w dniu 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. 1977 r. nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP). Por. P. Hofmański, W. Wróbel, *Komentarz do art. 6 EKPC*, [w:] L. Garlicki (red.), *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Tom I*, Warszawa 2010, Nb 360 i cyt. tam wyroki ETPC: z 2 marca 1987 r., Monnell and Morris p. Zjednoczonemu Królestwu, nr 9562/81; 9818/82; z 24 maja 1991 r., Quaranta p. Szwajcarii, nr 12744/87; z 24 listopada 1993 r., Imbrioscia p. Szwajcarii, nr 13972/88; z 22 lutego 1994 r., Tripodi p. Włochom, nr 13743/88 i z 20 czerwca 2002 r., Berliński p. Polsce, nr 27715/95; 30209/96).

jedną z podstaw demokratycznego społeczeństwa¹⁹. Jak stwierdził wielokrotnie Trybunał, interpretacja prawa do sądu w zgodzie z przedmiotem i celem art. 6 ust. 1 EKPC nie oznacza, że nie może to prawo być przedmiotem ograniczeń, o ile stosowane restrykcje nie pozbawiają, ani nie umniejszają dostępu pozostawionego jednostkom prawa w taki sposób lub w takim zakresie, że sama istota tego prawa zostaje naruszona. Ponadto, ograniczenie dostępu do sądu poprzez określenie terminu nieadekwatnego dla skorzystania z prawa do kontroli orzeczenia, nie będzie zgodne z art. 6 ust. 1 EKPC, jeżeli nie realizuje uzasadnionego prawnie celu i jeżeli nie zachodzi rozsądna relacja proporcjonalności pomiędzy stosowanymi środkami a celem, który ma zostać osiągnięty. W tym kontekście, ocena stanu *de lege lata* nie może abstrahować od pozostałych formalizmów procedury międzyinstancyjnej, poprzedzających moment złożenia środka zaskarżenia i dopiero ocena łączna tych wszystkich obostrzeń, jakie nakłada ustawa na skarżącego, będących też efektem dodatkowych przywilejów organu sądowego w zakresie publikacji wyroku i jego uzasadnienia, pozwala wywieść rzeczywistą ocenę o rzetelności postępowania karnego w tym zakresie²⁰. **Rzetelny proces zakłada, że strona będzie miała zapewnione prawo do zapoznania się ze stanowiskiem sądu, oceny dowodów, które zdecydowały o ustaleniu odpowiedzialności karnej, odpowiedni czas do przygotowania się do obrony i zapoznanie z materiałem w sprawie, to zaś zakłada zapoznanie się z uzasadnieniem sądu, nawet gdy jego objętość znacznie przekracza standardowe rozmiary.** Jest to tym bardziej aktualne, jeśli zważywszy, że

¹⁹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Wielka Izba) z dnia 29 listopada 2016 r. w sprawie Lhermitte przeciwko Belgii, skarga nr 34238/09, LEX nr 2156660 wraz z omówieniem K. Wareckiej, Strasburg: oskarżony musi rozumieć, dlaczego został skazany. Lhermitte przeciwko Belgii – wyrok Wielkiej Izby ETPC z dnia 29 listopada 2016 r., skarga nr 34238/09, LEX/el. 2016.

²⁰ Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 29 marca 2022 r. skarga nr 44343/14, LEX nr 3337625; wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia: 24 września 2003 r. w sprawie Dowsett przeciwko Wielkiej Brytanii, skarga nr 39482/98 i 12 maja 2005 r., w sprawie Öcalan przeciwko Turcji, skarga nr 46221/99, HUDOC. Można także zadać sobie pytanie, czy pozostawienie w tak zawiłych sprawach nadal 14 – dniowego terminu, nie jest jednocześnie nadmiernym formalizmem, który oceniał Trybunał w zakresie dostępu do sądu drugiej instancji przy instytucji wniosku o doręczenie wyroku wraz z uzasadnieniem (por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 grudnia 2018 r., sprawa Witkowski przeciwko Polsce, skarga nr 21497/14, LEX nr 2597619).

termin do wniesienia apelacji jest tożsamy dla każdego skarżącego, niezależnie od funkcjonalnej właściwości sądu *a quo*, czy faktu, iż skarżący nie jest profesjonalistą²¹. Rygorystyczne terminy zawite, zwłaszcza na etapie odwoławczym mają wprowadzić znaczenie porządkowe, sprzyjają stabilności decyzji procesowych, unicestwiając stan niepewności prawnej stron, który może być wzruszony jedynie nadzwyczajnymi środkami zaskarżenia²². W orzecznictwie strasburskim wyraźnie bowiem wskazuje się, że uregulowania dotyczące kwestii formalnych oraz terminów przewidzianych na złożenie środków odwoławczych mają na celu zapewnienie właściwego sprawowania wymiaru sprawiedliwości oraz, w szczególności, poszanowanie zasady pewności prawa, nie mogą jednak ograniczać prawa do obrony²³.

Należy zatem postulować wprowadzenie do postępowania karnego możliwości przedłużenia w sprawach zawiłych terminu do wniesienia apelacji, poprzez dodanie do art. 445 k.p.k. nowego § 1a o treści: „*W przypadku przedłużenia terminu do sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku termin, o którym mowa w § 1, wynosi 30 dni. O terminie tym sąd zawiadamia stronę doręczając jej wyrok z uzasadnieniem. Jeżeli w zawiadomieniu termin ten wskazano błędnie, a strona się do niego zastosowała, apelację uważa się za wniesioną w terminie*”. Redakcja tego przepisu pozostaje w zgodzie z analogicznym uregulowaniem w procedurze cywilnej, choć przewiduje termin nieznacznie dłuższy. Wskazany czasookres jest już używany w postępowaniu karnym na okoliczność wnoszenia kasacji (art. 524 k.p.k.), a jednocześnie porównawczo odpowiada terminom na wniesienie środka zaskarżenia w innych polskich procedurach (np. administracyjnej), czy okresie przewidzianym w innych państwach (np. w Niemczech).

²¹ M. Gudowski, *Wyrok w sprawie Witkowski przeciwko Polsce jako przyczynek do dyskusji nad czynnościami procesowymi dokonany przed rozpoczęciem biegu terminu procesowego*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 1, s. 116-144. Jak podnosi autor, nadmierny formalizm w wykładni i stosowaniu prawa procesowego, nie zawsze może iść w zgodzie z zasadą sprawiedliwości proceduralnej, a miarkowane, elastyczne stosowanie prawa procesowego, nie musi przerodzić się w dowolność i tym samym godzić w pewność prawa i równość wobec prawa.

²² Z. Doda, A. Gaberle, *Kontrola odwoławcza w procesie karnym. Orzecznictwo Sądu Najwyższego – komentarz tom II*, Warszawa 1997, s. 84.

²³ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 stycznia 2012 r., skarga nr 61226/08, LEX nr 1107093.

Co więcej, wskazany termin na wniesienie apelacji nie zakreśla prolongaty terminu wyłącznie, gdy dochodzi do stosowania art. 423 § 1 k.p.k. w sprawie zawiłej, jak sugerowało to stanowisko Sądu Najwyższego do wcześniejszego projektu senackiego. Trzeba tu bowiem zaznaczyć, że odmienne, zawężające rozwiązanie sprzyjałoby w efekcie nadużywaniu przesłanki „innej ważnej przyczyny” i neutralizowało wysiłki ustawodawcy, zorientowane na przedłużenie terminu na wniesienie apelacji, gdy sąd dysponował nawet wielokrotnie prolongowanym terminem na sporządzenie uzasadnienia.

Przyjęte rozwiązanie wzmacnia dodatkowo fakt, że przedmiotowa decyzja prezesa sądu w zakresie przedłużenia terminu określonego w art. 423 § 1 k.p.k. nie podlega dalszej kontroli, stąd nie ma podstaw do różnicowania terminu na sporządzenie środka zaskarżenia w zależności od przyjętej, dyskrecjonalnej decyzji. Jednocześnie brak klauzuli generalnej, odnoszącej się do przedłużania terminu na czas oznaczony lub wprowadzającej jakikolwiek przelicznik sprawia, że procedura jest przejrzysta, oparta na obiektywnych kryteriach, nie generuje dodatkowej dyskrecjonalności sądu, która z kolei musiałaby wiązać się z ustaleniem ewentualnej zaskarżalności i przedłużaniem postępowania międzyinstancyjnego.

Dodatkowo, należy podtrzymać propozycję rozwiązań, które nie wprowadzają trybu wnioskowego na rzecz przedłużania terminu do wniesienia apelacji *ex lege* wówczas, gdy wcześniej prezes sądu przesądził to dokonując prolongaty terminu na sporządzenie uzasadnienia. Jednocześnie termin 30 dni nie jest znaczny i koresponduje z innymi czynnościami procesowymi stron, które w procedurze karnej zostały również obwarowane podobnym terminem, odpowiada także jednej z propozycji zaproponowanych przez samorząd adwokacki.

Tak obrany kierunek legislacyjny, w założeniu winien ograniczyć podejmowanie decyzji prolongujących termin sporządzenia uzasadnienia, do rzeczywiście zawiłych, skomplikowanych orzeczeń pod względem prawnym i faktycznym, minimalizując

zastosowanie przepisu w zakresie innych, ważnych przyczyn. Powyższa procedura winna łączyć się z obowiązkiem informacyjnym i zwolnieniem strony z ponoszenia konsekwencji w razie błędnego pouczenia, niezależnie, czy jest reprezentowana przez fachowego pełnomocnika.

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich²⁴ zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o dokonanie analizy poruszonych w niniejszym wystąpieniu problemów i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych adekwatnych do przedstawionej propozycji. Będę zarazem wdzięczny za poinformowanie mnie o zajętych stanowisku w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

- Pan Poseł Marek Ast Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Sejmu RP

(ePUAP);

- Pan Senator Krzysztof Kwiatkowski Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP (ePUAP).

²⁴Dz. U. z 2023 r., poz. 1058.